

TEISINGO ATLYGIO PRAŠYMAI¹

I. Įžanga

1. Teisingas atlyginimas nėra automatiškai priteisiamas, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas nustato, kad Europos Žmogaus Teisių Konvencijos ar jos protokolų nuostatos buvo pažeistos. Tai seka iš 41 straipsnio formuluotės, kurioje nustatyta, kad Teismas priteisia teisingą atlyginimą tik tuo atveju, jei Valstybės dalyvės įstatymai neleidžia visiškai atlyginti žalą, ir tik jeigu tai „yra reikalinga“ („if necessary“ tekste anglų kalba).

2. Be to, Teismas priteis tik tokį teisingą atlyginimą, kuris laikytinas teisingu pagal bylos aplinkybes („just“ tekste anglų kalba). Todėl Teismas atsižvelgs į kiekvienos bylos specifines aplinkybes. Teismas gali nuspręsti, kad dėl kai kurių žalos atlyginimo reikalavimų paties pažeidimo fakto nustatymas savaime yra pakankamas teisingas atlygis ir nėra jokio poreikio priteisti piniginę kompensaciją. Esant pagrindui Teismas taip pat gali priteisti mažesnę sumą nei faktiškai patirtos išlaidos ar kaštai, ar išvis nieko nepriteisti. Tai gali būti, pavyzdžiui, tais atvejais, jei situacija dėl kurios kilo ginčas, žalos suma ar patirtų kaštų dydis yra atsiradę dėl pareiškėjo kaltės. Nustatydamas priteistą sumą, Teismas taip pat gali atsižvelgti į pareiškėjo, kaip nukentėjusios šalies, asmeninę padėtį ir Sutariančios Šalies, atsakingos už viešąjį interesą, padėtį. Galiausiai, Teismas paprastai atsižvelgs ir į vietos ekonominę situaciją.

3. Priteisdamas žalą pagal Konvencijos 41 straipsnį, Teismas gali atsižvelgti į vidaus teisėje nustatytus standartus, tačiau jie Teismui niekad nėra privalomi.

4. Pareiškėjai, teikiantys prašymus dėl žalos atlyginimo, privalo laikytis formos ir turinio reikalavimų, nustatytų Konvencijoje ir Teismo reglamente; tai yra teisingo žalos atlygio priteisimo sąlyga.

II. Prašymų dėl teisingo atlygio pateikimas: formos reikalavimai

5. Terminai bei kiti formos reikalavimai, taikytini pateikiant prašymus dėl teisingo atlygio, yra išdėstyti Teismo reglamento 60 taisyklėje, kuri nustato, kad:

1. Pareiškėjas, siekiantis gauti teisingą atlygį pagal Konvencijos 41 straipsnį dėl Konvencijoje išdėstytų jo teisių pažeidimo, turi pateikti atskirą reikalavimą.
2. Pareiškėjas privalo pateikti detalizuotą visų jo reikalavimų pagrindimą, kartu su juos patvirtinančiais dokumentais, per terminą, kuris yra nustatytas pareiškėjo pastaboms dėl bylos esmės pateikti, nebent Kolegijos pirmininkas nusprendžia kitaip.
3. Jei pareiškėjas nesilaiko anksčiau pastraipose išdėstytų nurodymų, Kolegija gali atmesti reikalavimus ar jų dalį.

...

Taigi, būtina atskirai suformuluoti reikalavimus bei pagrįsti juos tinkamais rašytiniais įrodymais. To nepadarius atlygis nebus priteisiamas. Teismas taip pat atmes reikalavimus, kurie nors ir išdėstyti pareiškimo formuliare, bet vėliau atitinkamame bylos nagrinėjimo etape iš naujo nepateikti, bei reikalavimus, pateiktus pasibaigus terminui.

¹ Šios praktinės instrukcijos yra patvirtintos Teismo pirmininko sprendimu pagal Teismo reglamento 32 taisyklę 2007 m. kovo 28 d.

III. Reikalavimų dėl teisingo atlygio pateikimas: turinio reikalavimai

6. Teisingas atlygis gali būti priteisiamas pagal Konvencijos 41 straipsnį dėl:

- a) turtinės žalos;
- b) neturtinės žalos; ir
- c) kaštų bei išlaidų.

1. Bendrosios nuostatos dėl žalos

7. Tarp reikalaujamos žalos bei patirto pažeidimo turi egzistuoti aiškus priežastinis ryšys. Teismui nepakanka nežymaus ryšio tarp tariamo pažeidimo bei žalos, taip pat jis nesivadovaus prielaidomis dėl galėjusios būti (tikėtinos) įvykių eigos.

8. Žalos kompensacija gali būti priteista tuo atveju, jei žala yra nustatyto pažeidimo rezultatas. Joks atlyginimas nebus priteistas už žalą, kuri patirta dėl įvykių ar situacijų, kurios nėra Konvencijos pažeidimas, ar už žalą, susijusią su skundais, kurie ankstesniame bylos etape jau buvo paskelbti nepriimtinais.

9. Teismas priteisia žalos atlyginimą, kad kompensuotų pareiškėjui faktiškai patirtas neigiamas pažeidimo pasekmes. Juo nesiekama nubausti atsakingos už pažeidimą Sutariančios Šalies. Todėl iki šiol Teismas laikė netinkamais priimti reikalavimus atlyginti žalą, kurie buvo apibūdinti kaip „baudžiamieji“, „sunkinantys“, ar „pavyzdiniai“.

2. Turtinė žala

10. Priteisiant turtinę žalą yra taikomas principas, kad pareiškėjo padėtis kiek įmanoma atitiktų situaciją, kurioje jis/ ji būtų buvęs (-usi), jei pažeidimas nebūtų įvykęs, kitais žodžiais *restitutio in integrum*. Tai gali apimti atlyginimą tiek už faktiškai patirtą žalą (*damnum emergens*), tiek ir už žalą ar sumažėjusį pelną ateityje (*lucrum cessans*).

11. Pareiškėjas turi įrodyti, kad turtinė žala buvo patirta dėl tariamo pažeidimo ar pažeidimų. Pareiškėjas turi pateikti reikiamus dokumentus, įrodančius, kiek įmanoma, ne tik pačios žalos buvimą, bet ir jos dydį ar vertę.

12. Įprastai Teismo priteistas atlyginimas atspindės visą apskaičiuotą padarytą žalą. Tačiau, jei patirta žala negali būti tiksliai apskaičiuota, Teismas ją nustatys remdamasis turimais faktais. Kaip tai išdėstyta 2 punkte, Teismas, vadovaudamasis teisingumo principu, gali priteisti ne visišką žalos atlyginimą.

3. Neturtinė žala

13. Neturtinės žalos priteisimu Teismas siekia suteikti piniginę kompensaciją už nematerialinę žalą, pavyzdžiui, už fizines ar dvasines kančias.

14. Dėl jos pobūdžio neturtinės žalos neįmanoma tiksliai apskaičiuoti. Jeigu tokia žala yra nustatoma, ir jei Teismas mano, kad reikia priteisti piniginį žalos atlyginimą, jis nustatys sumą vadovaudamasis teisingumo principu ir atsižvelgęs į Teismo praktikos standartus.

15. Pareiškėjai, kurie pageidauja, kad jiems būtų atlyginta neturtinė žala, turėtų tiksliai nurodyti sumą, kuri, jų požiūriu, būtų teisinga. Pareiškėjai, kurie mano esą nukentėję nuo daugiau nei vieno pažeidimo, gali reikalauti vienkartinės sumos, kuri padengtų visų tariamų pažeidimų padarytą žalą ar atskirų sumų už kiekvieną padarytą pažeidimą.

4. Kaštai bei išlaidos

16. Teismas gali priteisti padengti pareiškėjo išlaidas, kurias jis ar ji patyrė, visų pirma, nacionaliniu lygiu bei bylos Teisme nagrinėjimo metu, siekdamas užkirsti kelią atsirasti pažeidimui arba siekdamas juo padarytų nuostolių atlyginimo. Tokie kaštai ir išlaidos dažniausiai yra teisinio atstovavimo

išlaidos, žyminis mokestis bei panašūs mokesčiai. Tai taip pat gali būti kelionės ir pragyvenimo išlaidos, ypač jei jos buvo patirtos dalyvaujant Teismo bylos svarstyje.

17. Teismas tenkins reikalavimus padengti išlaidas ar patirtus kaštus tik tiek, kiek jie yra susiję su nustatytais pažeidimais. Teismas atmes tokius reikalavimus, kurie bus susiję su nenustatytais pažeidimais ar su pareiškimais, kurie buvo paskelbti nepriimtinais. Dėl šios priežasties, pareiškėjų prašymai dėl kaštų ir išlaidų gali būti susiejami su konkrečiais skundais.

18. Kaštai ir išlaidos turi būti faktiškai patirti. Tai reiškia, kad pareiškėjas juos sumokėjo ar privalo sumokėti pagal teisinius ar sutartinius įsipareigojimus. Bet kokios sumos, kurias sumokėjo nacionalinės institucijos ar Europos Taryba už teisinę pagalbą, bus išskaičiuotos.

19. Kaštai bei išlaidos buvo būtini. Tai reiškia, kad jie buvo neišvengiami siekiant užkirsti kelią pažeidimui ar atitaisyti jo padarytą žalą.

20. Suma turi būti protinga. Jei Teismas nustatys, kad suma yra per didelė, jis priteis sumą, kuri, jo paskaičiavimu, yra protinga.

21. Teismui turi būti pateikti įrodymai, tokie kaip kiekvieną mokėjimą patvirtinančių kvitų ar sąskaitų faktūrų kopijos. Jos turi būti pakankamai detalios, kad Teismas galėtų nustatyti anksčiau išdėstyto reikalavimų laikymąsi.

5. Apmokėjimo informacija

22. Pareiškėjų prašoma nurodyti banko sąskaitą, į kurią jie pageidauja gauti bet kokias jiems priteistas sumas. Jei pareiškėjai pageidauja, kad tam tikra suma būtų pervedama atskirai, pavyzdžiui, jog suma, padengianti kaštus ar išlaidas, būtų tiesiogiai pervedama į jų atstovo sąskaitą, jie turi tai nurodyti.

IV. Teismo priteisiamo atlyginimo forma

23. Žalos atlyginimas, jei toks yra priteisiamas, dažniausiai yra pinigų suma, kurią Sutariančioji Šalis turės sumokėti nuo nustatyto pažeidimo nukentėjusiajai šaliai ar šalims. Tik labai retais atvejais Teismas valstybei atsakovei nurodys nutraukti daromą pažeidimą ar ištaisyti esamą pažeidimą. Tačiau Teismas gali savo nuožiūra nurodyti, kaip bus vykdomas jo sprendimas (46 Konvencijos straipsnis).

24. Bet kokia pinigine kompensacija pagal Konvencijos 41 straipsnį bus dažniausiai priteisiama eurais (EUR, €) nepriklausomai nuo valiutos, kuria pareiškėjas išdėstė savo reikalavimus. Jei pareiškėjas turi gauti mokėjimą kita nei eurais valiuta, Teismas nurodys priteisiamas sumas konvertuoti į kitą valiutą pagal mokėjimo dienos valiutų keitimo kursą. Teikdamas savo reikalavimus, pareiškėjas, kur įmanoma, turėtų atsižvelgti į šios nuostatos taikymo pasekmes įvairių valiutų keitimui į eurus ir atvirkščiai.

25. Teismas savo iniciatyva nustato bet kokio mokėjimo terminą, kuris dažniausiai yra trys mėnesiai nuo tos dienos, kai sprendimas įsiteisėja ir tampa privalomu. Teismas taip pat nurodys mokėti delspinigius, jei nustatyto mokėjimo termino nebus laikomasi; dažniausiai delspinigiai bus lygūs Europos Centrinio banko skolinimo maržai per pradelstą laikotarpį plus trys procentiniai punktai.